

UNA MEDALLA TARRAGONINA INÈDITA DE SANTA TECLA (S. XVIII)

JORDI LÓPEZ VILAR
Institut Català d'Arqueologia Clàssica

RESUM

Es dona a conèixer una medalla inèdita de santa Tecla, emesa probablement per commemorar la construcció de la seva nova capella a la Catedral de Tarragona (1760-1775).

ABSTRACT

This paper presents an unpublished medal of Santa Tecla that was probably issued to commemorate the construction of this saint's new chapel in the Cathedral of Tarragona (1760-1775).

Paraules clau: Medalla, Tecla, Tarragona.

Keywords: Medal, Thecla, Tarragona.

Enguany s'acompleixen els 700 anys de l'arribada a Tarragona de la relíquia del braç de santa Tecla, el 17 de maig de 1321. Aquest breu article pretén contribuir a l'efemèride, tot donant la notícia d'una medalla fins ara desconeguda de la patrona de la ciutat. Després de consultar diversos museus i col·leccions, així com especialistes en la matèria, considerem que la seva raresa justifica plenament aquestes ratlles.

Es tracta d'una medalla trobada recentment pels voltants de Valls i ara en una col·lecció particular. Respon a una morfologia pròpia del segle XVIII, especialment per la posició de l'ansa girada, així com per la tècnica i la iconografia. És de llautó, fabricada per fosa, amb unes mides de 25 x 23 mm (amb ansa: 32 x 23 mm) i un pes de 4,77 gr. De forma ovalada i amb llistell bisellat, presenta motius propis de l'església de Tarragona per la qual cosa suposem que en fou l'entitat emissora.

En l'anvers hi ha la imatge de santa Tecla dempeus que sosté una tau amb la ma dreta i una palma amb l'esquerra. Al darrera, un lleó ajagut. Llegenda: SANTA THECLA. En el revers, la relíquia del Sant Braç sostinguda per dos

àngels afrontats sobre núvols. Llegenda: SANT BRAS. En general està força desgastada, mostra del seu intens ús en pràctiques de devoció.

La iconografia de la santa respon a una de les més difoses, especialment en pintures i gravats. Es presenta, a més de la palma del martiri, amb una tau, símbol de la seu tarragonina i de la mateixa Tecla. Tecla sostenint la tau es presenta ja des de molt antic, per exemple, en la taula central del retaule de la capella del palau arquebisbal de Saragossa, encarregat per Dalmau de Mur, arquebisbe de Tarragona (1419-1431) i després de Saragossa (1431-1456)¹; en una taula procedent d'Alcover de mitjan segle XV²; en el retaule de santa Tecla d'Egea de los Caballeros del segle XVI³; o bé en un cantoral de la Catedral de Tarragona també del segle XVI⁴. En gravats també figura amb l'atribut de la tau a la mà des de ben antic. Així es comprova en dos del segle XVII⁵ i en d'altres del XVIII: en uns goigs de 1747⁶, en un gravat de 1759 de la col·lecció de l'impressor Abadal de Manresa⁷; o bé en els famosos gravats dedicats al triomf de santa Tecla⁸. El lleó arraulit als peus és símbol dels diversos martiris que va haver de patir, entre ells el dels lleons, que li van llepar les ferides.

És més freqüent, però, que la santa porti el reliquiari en forma de braç que no pas la tau. A la nostra medalla hagués estat redundant, ja que aquest és el motiu central del revers. Es tracta de l'antic reliquiari, ja ben documentat des del segle XV, que havia estat fet per acollir les relíquies de la santa donades pel rei Jaume I a l'arquebisbe Jimeno de Luna l'any 1321, després d'haver-les obtingut del rei d'Armènia. Figura en la iconografia quasi sempre sostingut per la santa i només en una ocasió l'hem trobat representat en solitari. Es tracta d'uns goigs impresos a Tarragona l'any 1753⁹. El reliquiari té la forma d'un braç, amb una tau a la punta dels dits de la mà i està sobre una base que sostenen dos àngels afrontats sobre núvols. És una representació que permet veure en línies generals

1. JANKE, R.S.: "El retablo de don Dalmau de Mur y Cervelló del Palacio arzobispal de Zaragoza: una obra documentada de Francí Gomar y Tomás Giner", *Aragonia Sacra*, III (1988), p. 71-90.

2. COMPANY, X.; PUIG, I.: "Santa Tecla (retaule d'Alcover)", a *Pallium. Exposició d'Art i Documentació*, Catedral de Tarragona i Diputació de Tarragona, Tarragona, 1992, p. 244.

3. MISSER, S.: *El libro de santa Tecla*. Barcelona - Tarragona, 1977, p. 250 i fig. sense numerar.

4. MORANT, J.: *Iconografia de santa Tecla. Goigs i gravats*, Tarragona, 1981, portada.

5. MORANT, *op. cit.*, p. 29 i 53.

6. MORANT, *op. cit.*, p. 34.

7. MORANT, *op. cit.*, p. 66.

8. MORANT, *op. cit.*, p. 54-58; MATA, S.: "El triomf de santa Tecla. Els gravats barrocs del Museu Diocesà de Tarragona (1765-1766)", *Unicum: revista de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya*, 11 (2012), p. 19-25.

9. *Reverente tributo a la gloriosa virgen y protomartyr Santa Tecla ...*, Tarragona, Magí Canals, 1753, reproduïts a MORANT, *op. cit.*, p. 36.

com era aquesta peça d'argenteria que desaparegué en els fets de 1811¹⁰. El reliquiari que es representa en el revers de la medalla és òbviament el mateix, però sembla haver-hi alguna diferència en la base. De totes maneres, l'elevat grau de desgast no permet veure'n els detalls.

Els atributs de la tau i del reliquiari figuren habitualment en les representacions de santa Tecla de l'àmbit de la corona d'Aragó, com a zona d'influència de la província eclesiàstica Tarraconense¹¹.

Som de l'opinió que la medalla que comentem es devia emetre per commemorar alguna efemèride relacionada amb el culte a la santa a Tarragona. Per la seva pròpia datació hi ha dues celebracions importants que es van materialitzar en grans festes a la ciutat en el seu honor i que podrien haver motivat l'emissió, els anys 1692 i 1775.

Les festes de 1692 s'organitzaren amb gran pompa els dies 23 a 25 de setembre per celebrar l'atorgament, per part de la Santa Seu, del ritual propi de la santa per a l'església de Tarragona, i van quedar descrites amb tot detall en un llibre escrit pel jesuïta Jaume Vilar¹². L'altre fet destacable és la construcció de la capella de santa Tecla, iniciada el 1760 amb l'acte de col·locació de la primera pedra, i inaugurada l'any 1775 amb grans festes els dies 21 a 24 de setembre, en què el reliquiari del braç es va traslladar des del reconditori de les relíquies fins a la nova capella. Aquestes festes van quedar també acuradament recollides en un llibre¹³. En cap cas, però, es fa referència al repartiment o venda de medalles. No obstant, per l'estil ens decantem més aviat vers l'esdeveniment més modern dels dos que hem comentat. Quedem a l'espera que en un futur pugui trobar-se algun document que n'aclareixi l'origen.

10. Una descripció del reliquiari actual es pot trobar a MARTÍNEZ SUBIAS, A.: "Braç / reliquiari de santa Tecla", a *Millenium. Història i art de l'Església catalana*, catàleg de l'exposició, Barcelona, 1989, p. 580-581.

11. MISSER, *op. cit.*, p. 257-258.

12. VILAR, J.: *Glorioso triunfo de la esclarecida virgen, apostol e invicta protomartyr santa Tecla, patrona de la fidelissima, única y coronada ciudad de Tarragona ...*, Barcelona, Rafael Figueró, 1693.

13. *Memoria gloriosa y descripcion festiva de las solemnes, plausibles fiestas con que los días 22, 23, 24 y 25 de setiembre del año 1775 el M. Ilustre Cabildo y ciudad de Tarragona (siendo su arzobispo el Ilustrísimo Señor Don Juan Lario, y Lancís, y Gobernador el Exceletísimo Señor Don Jorge Dunant) celebraron la colocación del brazo de su gloriosa patrona la invicta prothomartyr Santa Thecla ...*, Barcelona, Carlos Gibert y Tutó, 1776.

*Figura 1. Medalla de santa Tecla
(foto: ICAC/ Iñaki Matias)*

*Figura 2a. Gravat de santa Tecla del segle
XVII (MORANT, p. 29)*

*Figura 2b. Gravat del reliquiari del Sant
Braç, 1753 (MORANT, p. 36)*